

Wychowanie dzieci, a postawy rodzicielskie.

Wychowanie to całokształt oddziaływań zarówno zamierzonych jak i niezamierzonych, które zmierzają do kształtowania osobowości wg przyjętych norm, wzoru. To proces, który pozwala młodym ludziom budować taki wizerunek siebie samych, by poradzili sobie w przyszłości ze zmiennymi kolejami losu, trudnymi sytuacjami, poważnymi problemami.

Rodzina jest środowiskiem, które oddziałuje na jednostkę od najwcześniejszych lat życia, w niej zdobywa człowiek pierwsze doświadczenia społeczne, poznawcze i emocjonalne. **Dziecko** wchodząc w interakcje z rodzicami, **kształtuje swoją osobowość, a także rozwija funkcje psychiczne**. Obserwując zachowania matki i ojca przyswaja sobie pewne normy, wzorce i wartości, które są przyjęte i uznawane w społeczeństwie, w którym żyje. **Rodzina jest więc podstawową i najważniejszą grupą społeczną, w której dokonuje się proces socjalizacji czyli uspołecznienia dziecka**. Proces rozwoju społecznego dziecka w rodzinie może być zarówno **pozytywny** jak i **negatywny**- zależy to od treści norm moralnych, wzorów osobowych w rodzinie i preferowanego systemu wartości.

Na proces socjalizacji w rodzinie składają się takie mechanizmy, jak: **naśladownictwo, modelowanie oraz identyfikacja**. Znaczenie tych mechanizmów zmienia się w miarę dojrzewania psychofizycznego jednostki, w tym w sposób szczególny w następstwie dojrzewania intelektualnego i emocjonalnego.

W. Okoń pod pojęciem **naśladownictwo** rozumie „skłonność do działania niesamodzielnego, którego wzorem jest cudze postępowanie lub cudzy pogląd, dzięki czemu naśladownictwo jest jedną z ważnych dróg uczenia się nowych czynności, przyswajania wiadomości, przekonań, praw. Rodzice dostarczają swoim dzieciom wzorów do naśladowania, np. poprzez swoje zainteresowania, upodobania, sposób bycia, mówienia, wyrażania opinii, ocen, które początkowo są powtarzane i utrwalane w zabawie, później w pewnym stopniu wykorzystywane we własnym życiu.

Mechanizmem społecznego uczenia się jest **modelowanie**, które w odróżnieniu od naśladownictwa, „wykracza poza zewnętrzne upodobanie się, ponieważ powoduje przejęcie zachowań stanowiących symboliczne równoważniki zachowania modela”. Oznacza to, iż **osoba nie powtarza wiernie zachowania modela lecz niektóre jego cechy lub czynności modelowane mają ten sam nastrój, charakter czy zmierzają do jednakowego celu co czynności modela**.

W procesie modelowania wyróżniamy dwie fazy: **przyswojenie i wykonanie**. „Przyswojenie polega na zrozumieniu sensu danego zachowania

i utrwaleniu go w pamięci, **wykonanie** zaś wymaga ponadto sprawności i umiejętności bądź zaistnienia odpowiednich warunków czy okazji, bądź też wystarczająco silnej motywacji dla wprowadzenia w czyn tego, co zostało zaobserwowane i przyswojone". **W początkowym okresie życia najważniejszym modelem dla dzieci są rodzice**, z którymi są uczuciowo związane, i którzy zaspokajają ich psychospołeczne potrzeby, dają poczucie bezpieczeństwa, dzieci czują ich siłę, władzę oraz ich podziwiają. **W późniejszym etapie życia dzieci**, wzorami osobowymi stają się rówieśnicy, postacie z filmów, książek.

Szczególną rolę w procesie formowania się osobowości i uczenia się ról społecznych odgrywa **identyfikacja**. Według M. Ziemskiej **identyfikacja** jest to „przejmowanie przez dziecko pewnych zachowań czy postaw osób, z którymi jest silnie uczuciowo związane, a więc przede wszystkim rodziców”. **Rodzice odgrywają najważniejszą rolę w życiu dziecka i to z nimi identyfikuje się najsilniej**. W miarę rozwoju dziecka, powiększa się także krąg jego doświadczeń społecznych i zaczyna utożsamiać się także z innymi osobami, zarówno rzeczywistymi, występującymi w jego otoczeniu, jak i fikcyjnymi, np. bohaterami książek, bajek, filmów itp. W miarę upływu czasu cechy różnych modeli łączą się i tworzą jeden wzór postępowania.

Niewątpliwie na rozwój dziecka wpływają **postawy rodzicielskie**. Rodzina jest miejscem, gdzie dziecko doświadcza swych pierwszych kontaktów z otoczeniem, a rodzice są wzorem, z którym dzieci się identyfikują. Również rodzina a przede wszystkim postawy rodziców wobec dzieci mają wpływ na kształtowanie się osobowości dziecka, na jego życie uczuciowe i rozwój intelektualny.

Czym są postawy rodzicielskie?

Jest to stosunek dorosłego do dziecka wyznaczający charakter zachowań względem niego i określający typ nawiązywanej relacji, nazywamy postawą rodzicielską. Postawy rodzicielskie mają różnoraki wpływ na dzieci. Wyróżniamy postawy prawidłowe „zdrowe” oraz negatywne „chorobotwórcze”. Pierwsze mają pozytywny wpływ na psychospołeczny rozwój dziecka, drugie wpływają ujemnie, a nawet mogą być przyczyną nerwic oraz różnorodnych patologii.

Jakie postawy sprzyjają pozytywnym relacjom rodzic dziecko?

Postawy rodzicielskie wobec dzieci mogą stwarzać warunki do prawidłowego rozwoju lub wpływać ujemnie na kształtowanie się jego osobowości. Wszystko jednak zależy od tego jak rodzice ustosunkowują się do tego, że są rodzicami czyli jak rozumieją swoją rolę jako ojca i matki. Czy przekonani są o ważności swej roli, czy też uważają ją za mało ważną. Czy mają poczucie, że nikt nie może ich zastąpić w roli rodziców. Czy rodzina jest dla nich czymś nadrzędnym czy może jest przeszkodą w realizacji własnych planów, zamierzeń.

Spójność rodziny świadczy o tym, że jest ona czymś ważnym dla małżonków. W rodzinie zintegrowanej, w której spełniona jest funkcja zaspokojenia przynależności uczuciowej czyli pragnienia posiadania osób bliskich, serdecznych, akceptujących, w której dobrze spełnione role męża i żony, rodziców, przyczyniają się do tzw. dobrego klimatu, dziecko czuje się bezpiecznie, jest pewne siebie, ufne wobec rodziców, a także otwarte wobec innych ludzi. Jest swobodne, radosne, aktywne i wytrwałe w działaniu.

Wychowywanie dziecka w rodzinie, spełniającej takie jego potrzeby jak: potrzeba życzliwości, ciepła, miłości, kontaktu z rodzicami, współdziałania, szacunku, wzoru prowadzi do wytworzenia u dziecka poczucia własnej wartości, wiary we własne siły, pewności siebie, poczucia, że jest potrzebnym, otwarcia na innych, samodzielności. Dziecko zyskuje też wzorce osób dorosłych i ról jakie pełnią w rodzinie, czyli prawidłowy wzór ojca i matki.

Typy postaw rodziców

Według Marii Ziemskiej postawy rodziców można podzielić na złożone postawy niewłaściwe i właściwe.

Postawy niewłaściwe to:

- postawa unikająca - charakteryzuje ją nadmierny dystans uczuciowy rodziców wobec dziecka,
- postawa odtrącająca - to nadmierny dystans uczuciowy i jednocześnie dominacja rodziców,
- postawa zbyt wymagająca, zmuszająca, korygująca - nadmierne skoncentrowanie się na dziecku oraz dominacja w postępowaniu wobec dziecka,
- postawa nadmiernie chroniąca - nadmierne skoncentrowanie się na dziecku, ale z cechami uległości wobec niego.

Postawy właściwe to:

- akceptacja dziecka czyli przyjmowanie go takim jakim ono jest,
- współdziałanie z dzieckiem - angażowanie się w czynności ważne dla dziecka, ale i angażowanie dziecka w zajęcia i sprawy dotyczące domu i rodziców,
- dawanie dziecku właściwej dla wieku, rozumnej swobody,
- uznawanie praw dziecka w rodzinie jako równych, bez przeceniania i niedoceniania jego roli.

Cechy zachowań dziecka a postawy rodziców

Według przytoczonej już Marii Ziemskiej przy właściwych postawach wychowawczych będą to cechy pozytywne, a przy niewłaściwych - negatywne.

Kształtowaniu się zdolności do nawiązywanie trwałych więzi emocjonalnych sprzyja postawa akceptacji, dzięki której dziecko jest przyjacielskie, współczujące, pogodne, odważne.

Dzięki **postawie współdziałania** dziecko jest ufne wobec rodziców, wytrwałe, zadowolone z własnej pracy, zdolne do współdziałania i podejmowania zobowiązań.

Zdolność do kontaktów z rówieśnikami, uspołecznienie, pomysłowość, próby pokonywania przeszkód, łatwość przystosowania się do różnych sytuacji społecznych to cechy dziecka, którego **rodzice uznają swobodę aktywności**.

Postawa poszanowania praw rozwija lojalność dziecka, solidarność z innymi członkami rodziny, sprzyja powstawaniu realistycznego obrazu samego siebie.

Przy **unikającej kontaktu z dzieckiem postawie rodziców** może ono być niezdolne do nawiązywania trwałych więzi uczuciowych, niezdolne do obiektywnych ocen, nastawione antagonistycznie. Może być niezdolne do wytrwałości i koncentracji w nauce, bojaźliwe lub wchodzące w konflikty.

Agresywność, nieposłuszeństwo, kłótniwość, gniew, zahamowanie rozwoju uczuć wyższych lub bezradność, trudności w przystosowaniu się na skutek zahamowań to **skutki postawy odtrącającej**.

Postawa nadmiernego wymagania , korygowania, krytyki sprzyja kształtowaniu się takich cech jak: niepewność, lękliwość, brak wiary we własne siły, przewrażliwienie, uległość, pobudliwość, brak zdolność koncentracji.

Takie cechy dziecka jak: opóźnienie dojrzałości emocjonalnej, bierność, brak inicjatywy to efekt postawy **nadmiernie chroniącej**. W wyniku takiego postępowania rodziców dziecko może przejawiać również takie zachowania jak: nadmierna pewność siebie, zarozumialstwo, awanturniczość.

Postawy obojga rodziców wobec dziecka nie zawsze bywają tego samego typu. Dobrze jednak, gdyby zamierzenia rodziców nie były rozbieżne i przeciwstawne, a oparte na wzajemnej akceptacji i szacunku rodziców do siebie i dziecka. Wówczas jest szansa na to, że nawet odmienność typów postaw matki i ojca nie będą miały szkodliwego wpływu na dziecko, a będą źródłem większego bogactwa doznań emocjonalnych.

Przygotowała

Anna Wiktor - pedagog

Źródło:

https://www.dladzieci.com.pl/wychowanie_dzieci_1,rola_nasladnictwa_modelowania_i_identyfikacji_w_pr.html

<https://sp1ledziny.edu.pl/integracja/postawy-rodzicielskie-i-ich-wplyw-na-dzieci/>